



Felföldi László – Kukár Barnabás Manó –
Varga Sándor

Új tánckutató műhelyek Magyarországon

A Magyar Etnokoreológiai Társaság

A Magyar Etnokoreológiai Társaság (a továbbiakban: MET) 2011 júniusában alakult meg.¹ A társaság létrehozóinak célja az volt, hogy a táncfolkloristák és a néptáncal a gyakorlatban foglalkozó szakemberek számára egy olyan fórumot hozzon létre, amelynek keretei között lehetővé válik közöttük a rendszeres kapcsolattartás, illetve a közös munka. Az elnevezésben található koreológia újabban a tánckutatásra használt nemzetközi kifejezés, etnokoreológia értelemben pedig magában foglalja a néptánckutatást és a gyakorlati táncot egyaránt.

A MET szoros szakmai kapcsolatot tart fent a Magyar Tudományos Akadémia BTK Zenetudományi Intézetének tánckutatóival, a Hagyományok Háza és a Magyar Táncművészeti Főiskola szakembereivel, valamint a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékén működő táncfolklorisztikai-táncantropológiai specializációnak oktatóival.

A táncosok és a tánckutatók kapcsolatáról

Az európai kultúrtörténetben egyedülálló jelenség, hogy egy tudományos irányzatnak olyan erős társadalmi háttere legyen, mint a magyar néptánckutatásnak. Az 1960-80-as években a magyar táncfolklorisztika és a néptáncmozgalom között igazán eleven kapcsolat volt, amely mindkét irányban jól működött. A tánckutatók szakmai továbbképzéseken ismertették a táncosokkal a legújabb tudományos eredményeket, filmes és zenei anyagot biztosítottak az oktatáshoz és a koreográfiákhoz, a táncosok pedig – sokszor a kutatókkal együtt – jártak terepre. Az így összegyűlt anyag nagy része eljutott a tudományos feldolgozás közelébe. Az együttműködés mozgatórugója Martin György volt, akit elhivatottsága, emberi és tudósi minősége tett a korszak szinte megfellebbezhetetlen szaktekintélyévé. Halála után ez a kapcsolatrendszer meggyengült, sok esetben szinte csak formálissá vált.

A magyar néptáncmozgalom egyre komolyabb társadalmi térhódítása és intézményesülése (néptáncoktatás a művészeti iskolákban, különböző szolgáltató intézmények megalakulása stb.), valamint a néptáncra vonatkozó adatok, első sorban videofilmek robbanásszerű elterjedése a 2000-es évekre új problémákat, illetve lehetőségeket hozott magával, amire a táncos szakmának reagálnia kellett.

Az 1990-es rendszerváltást követően megnyílt határok, valamint az egyre szélesebb körben elérhető technikai eszközök lehetővé tették, hogy a néptánc iránt érdeklődők önállóan is váltságos folkurizmus indult meg az erdélyi falvakba, ahol különböző alkalmakkor még funkci-

¹ A Társaság „alapköveit” 2007-ben fektették le az alapító tagok (lásd a Folkmagazin 2007. 14. évf. 2. szám, 19. oldalán) azonban a bírósági bejegyzés 2011-es keltezésű.



óban élő paraszti táncokat láthattak az érdeklődők. Kicsit hasonló helyzet alakult ki, mint amiről Maácz László 1954-ben tudósít: magányos kutatók, amatőr érdeklődők, kuriózumot kereső koreográfusok, egész táncgyűttesek „partizánkodnak”, aminek eredményeképpen egy-egy tájegység vagy falu az éppen aktuálisan felkapott táncanyaga miatt „valóságos táncos búcsújáró helyé” vált, a figyelmen kívül hagyott területek azonban teljes egészében fehér foltok számítanak mind a mai napig.² Az így összegyűjtött, szinte felmérhetetlen adattömeg egy-egy magánszemély birtokában van, legtöbb esetben rendszerezetlen állapotban. A szóban forgó felvételek a tudomány, illetve a mozgalom egésze számára elérhetetlenek.

Az összegyűjtött adatok értelmezése nemcsak a tudomány, hanem a néptáncmozgalom számára is központi probléma. Zsűritagként a kutatók számtalan esetben találkoznak ezzel a helyzettel. A táncos előadók színpadi produkcióiból általában kiderül, hogy nehézségeik támadtak a felhasznált néprajzi „nyersanyag” (film, fotó, szöveges adatok) értelmezésével, és így megfelelő interpretálásával. Az ebből fakadó véleménykülönbségek, viták elmérgesíthetik az amúgy is sok esetben feszült versenyhelyzetet, sok esetben kifejezetten károsan hatnak az együttesek munkájára, azon keresztül pedig a közösségek működésére.

Általános tapasztalat, hogy a táncosokhoz nem jutottak el a néptánckutatás elmúlt húsz évének eredményei. Félő, hogy a közeljövőben a mozgalom írásbeliség híján komoly szakmai problémákkal kell szembenézzen, ami hosszú távon társadalmi szerepére is visszautthat.

Az erős társadalmi háttér és a meglévő emberi, szakmai kapcsolatok azonban óriási lehetőségeket is hordoznak magukban. Az egyik lehetőség például egy gyűjtőpályázat meghirdetése, amelynek során lehetővé válna az archívumokban, magánszemélyeknél található táncanyag pontos adatolása, illetve kiegészítő gyűjtések megszervezése, lebonyolítása. Mindehhez elengedhetetlenül szükséges a terepismeret, amivel sok táncos rendelkezik. Az ő segítségükkel ez a munka elvégezhető, csupán megfelelő szakmai segítséget (kutatómódszertani ismereteket) kell számukra nyújtani.

A közös terepkutatások, műhelymunkák, ismeretterjesztő szimpóziumok, konferenciák a tánckutatók számára is gyümölcsözőek lehetnek. A gyakorlati tánc, illetve táncoktatás során olyan, a táncos test- illetve térhasználatra vonatkozó kérdések merülhetnek fel, amelyek elméleti síkon továbbrendíthetők a néptánckutatást. A kiváló testtudattal, táncoktatói és színpadi tapasztalattal rendelkező táncosok így válhatnak a táncfolklorisztika segítőivé.

Eddigi tevékenységeink és céljaink

2013 decemberében a MET egy tisztújító közgyűlés keretében újjáalakult. 2014. május 29-én, a Szegedi Tudományegyetemen megrendezett előadás majd kerekasztal beszélgetés kereteiben hallhattunk a Baranya megyei tánckutatások eredményeiről. 2014. november 21 és 23-a között egy nemzetközi szimpóziumot tartottunk Budapesten, melynek során elismert magyar táncoktatók és koreográfusok mutatták be pedagógiai és színpadi munkásságukat, illetve a szellemi világörökség részeként a magyar táncművészetet külföldi tánckutatást tanuló hallgatóknak. December 10-én pedig „Az intézményes tánckutatás kezdetei” címmel szerveztünk egy kerekasztal beszélgetést. Mindkét programunk helyszíne az MTA BTK Zenetudományi Intézetében volt. A 2015. áprilisában „Pár-beszéd. Néptánc - az elmélet és a gyakorlat kapcsolata” címmel módszertani napokat tartottunk Szegeden.³ Március 13-án megalakult a Néptáncpedagógiai Munkabizottságunk, ugyanezen a napon kerekasztal beszélgetést is tartottunk „Öreg táncos-e az öregtáncos” címmel Budapesten.

² Maácz, 1954a 319–320., Maácz, 1954 b. A tanulmány későbbi megjelenése: Maácz, 2003.

³ Az előadások felvételei megtekinthetők a honlapunkon.



Továbbra is célunk, hogy szakmai összejöveteleket, konferenciákat és szimpóziumokat szervezzünk. Ezekon túlmenően továbbképzéseket tervezünk táncpedagógusok, koreográfusok, táncosok és más érdeklődők számára a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékén. Az oktatás célja, hogy megismertesse a táncos nagyközönséget a magyar táncfolklorisztika aktuális kutatásaival, egyben kutatómódszertani és forráslelemzési, forráskritikai ismereteket nyújtson a jelentkezőknek. Mindezek során közös kutatómunkák megtervezésére is lehetőség nyílik majd. Távlati célunk egy *társadalmi gyűjtőhálózat* létrehozása lenne, melynek segítségével adatokat nyerhetnénk a néptánc kutatás szempontjából fehér foltnak számító kárpát-medencei területekről.

A közös munka sikerességének érdekében szeretnénk kapcsolatrendszerünket minél jobban kiterjeszteni, ezért várjuk táncosok, zenészek, érdeklődők jelentkezését.

Kapcsolattartó: Kukár Barnabás Manó (titkár)

Elérhetőség: etnokoreo@gmail.com.

Működésünkkel kapcsolatos további információk a honlapunkon (www.etnokoreo.hu) és facebook (<https://www.facebook.com/etnokoreologia>) oldalunkon is megtalálhatóak.

A szegedi tánckutató képzés

Közel tíz éve indult a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékén a táncantropológiai-táncfolklorisztikai szakirány⁴, ennek ellenére nem köztudott, hogy létezik Magyarországon a felsőoktatásban tánckutató képzés, a táncos körökben pedig nem ismert, hogy ennek keretében milyen tevékenységet folytatnak az oktatók és a hallgatók.

A táncantropológia szakirány az egyetemi néprajz alap- (BA) és/vagy mesterszakos (MA) képzés specializációjaként egyaránt választható. A néprajzos alapozó tanulmányokon felül az oktatás főbb területei a következők: táncfolklorisztika, táncantropológia, kutatástörténet, forrásismeret, kutatómódszertan, tánc típusok és tánc dialektusok, táncjelírás, gyakorlati táncismeret. Ezt kiegészítve mester szakon a képzés foglalkozik a táncsal, mint kulturális jelenséggel és örökséggel, a tánc kultúra változásai mögött álló társadalmi, gazdasági jelenségek bemutatásával és értelmezésével. Az oktatás a tánc történeti források és a recens folklor együttes vizsgálatának módszerére is kitér, és kiegészíti a BA-szinten elsajátított gyakorlati ismereteket a Kárpát-medence magyar és nemzetiségi táncairól, valamint más európai és Európán kívüli népek táncairól, ezen kívül a kinetográfiai ismereteket is bővíti.

A képzés nagy hangsúlyt fektet az elméleti ismeretek mellett a gyakorlati tapasztalatokra. Az utóbbi években folyamatos terepkutatást végeztek a hallgatók Varga Sándor vezetésével az erdélyi Mezőségeken és Rábaközben, Felföldi László koordinálásával pedig Bánátban, illetve több intézményben is archívumi gyakorlatokon vesznek részt.

A kötelező feladatokon túl sok egyéb tevékenységben is részt vállalnak a hallgatók. A szakos egyetemisták mellett „külsős” érdeklődőket is tömörítő Táncantropológus Olvasókör 2011-ben jött létre, azóta több rendezvény megszervezésében közreműködött, mint a 2011 decemberében megtartott intenzív kurzus,⁵ vagy a tanszéken 2009 és 2012 között megrendezett előadássorozat lebonyolításában is. Az egyik legjelentősebb szakmai rendezvényt 2013 tavaszán szervezték meg

⁴ Bővebben: <http://www.etnologiaszeged.hu>

⁵ Kukár, 2012.



a hallgatók az *I. Táncfolklorisztikai Kerekasztal* néven.⁶ Az önképző kör jelenleg is folyamatosan működik, rendszeresen tartanak összejöveteleket, melyeken széles tematikát átfogó magyar és idegen nyelvű táncirodalmat dolgoznak fel, beszámolnak egymásnak kutatási tevékenységükről, közös terepkutatásokat szerveznek. Mindezt segítik és követik a tanszék oktatói is. A korábbi vagy jelenlegi táncantropológus hallgatók közül többen is szerepet vállaltak a MET-ben.

A képzés felfutásának eredményeként a korábbi és jelenlegi táncantropológus hallgatók konferenciákon szerepelnek⁷ és önálló terepmunkát végeznek.⁸ Emellett többen részt vettek az MTA BTK Zenetudományi Intézetének hamarosan nyilvánosan is elérhető, Néptánc Tudástár elnevezésű adatbázisrendszerének elkészítésében is.⁹

A magyar szakirány a közép-európai térségben egyedülálló, véleményünk szerint alapos és sokoldalú tudást ad, így biztosíthatja a magyar tánc kutatás utánpótlását és jövőjét, továbbá a képzésben szerzett ismeretek a tudomány, a kulturális élet és a művészet területén is jól hasznosítható kompetenciákkal szolgálnak.

Choreomundus – Nemzetközi egyetemi, MA-szintű képzés

A “Choreomundus. A tánc mint tudás, gyakorlat és kulturális örökség” elnevezésű négy féléves, nappali tagozatos képzés az Európai Unió Erasmus Mundus programja által támogatott nemzetközi mesterképzés. Célja a tánc és más mozgás rendszerek (pl.: rituális gyakorlatok, harcművészetek, játékok és fizikai színház) vizsgálata, a szellemi kulturális örökség az etnokoreológia, táncantropológia, tánc tudományok és kulturális örökség tudományok tágabb keretein belül. A képzés négy egyetem, a Norvég Műszaki és Tudományegyetem Trondheim (NTNU), a Blaise Pascal Egyetem Clermont-Ferrand (UBP), a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) és a Roehampton Egyetem London (URL) összefogása révén jött létre.¹⁰

Magyarországon a bölcsészettudományok területén nem tudunk hasonló, az Erasmus által támogatott nemzetközi képzésről, ami egyben a témája miatt – tánckutatók képzése – a világon is egyedülálló.

A program célja még, hogy gyakorlati ismeret nyújtson a táncok megfigyeléséhez, elemzéséhez, dokumentálásához és értékeléséhez. Ezen kívül módszereket és eszközöket ajánl a hallgatóknak a világ szellemi kulturális örökségének védelméhez, felkészíti a hallgatókat a kulturális-, az örökség- és a turisztikai iparban való elhelyezkedésre, beleértve a kultúra terjesztésével foglalkozó művelődési, múzeumi és oktatási intézményeket mind helyi, mind regionális, s mind nemzeti szinteken.

⁶ A program nem kapott nagy nyilvánosságot és ismertetés sem látott róla napvilágot, ezért röviden részletezzük. Az eseményen a néptánc kutatásban az 1990-es években (a korábbiaktól eltérő) új kutatási irányt, szemléletmódot megjelenítő kutatók tartottak előadásokat (Könczei Csilla, Kürti László, Ratkó Lujza), melyet a néptánc kutatás lehetséges jövőbeni útjairól, illetve társadalmi hasznosításáról tartott műhelybeszélgetés követett. A beszélgetésen a fentiek közül aktívan részt vett Felföldi László és Fügedi János, a moderátor szerepét pedig Varga Sándor töltötte be. A beszélgetés szerkesztett változatát a jövőben több hasonló rendezvény anyagával együtt szeretnénk elérhetővé tenni.

⁷ Bolvári-Takács, 2014. Aktuális konferenciaközlemények a Tánc és társadalom című 2015. novemberi konferencián hallható: <http://www.mtf.hu/download/1445940244.pdf>

⁸ Szőnyi Vivien Moldvában, Kovács Dóra Kis-Küküllő-vidéken, Kukár Barnabás Manó pedig a Partiumban és Magyarországon végzett az elmúlt két évben önálló terepkutatást. 2015 februárjában lezajlott ideai terepkutatáson több hallgató is részt vett.

⁹ Az adatbázis az intézet néptáncokkal kapcsolatos katalógusanyagának – filmtár, fotótár, kézírattár, táncírástár, motívumtár – teljes online kereshetőségét biztosítja, amit számos digitalizált dokumentum, lexikon és bibliográfia egészít ki. Ld: Néptánc Tudástár. Szerk. Fügedi János. Budapest: MTA BTK Zenetudományi Intézet, 2014.12.19. <http://db.zti.hu/neptanc_tudastar/>

¹⁰ Bővebben: <http://www.choreomundus.org>



A jelentkezőknek rendelkezniük kell egy alap (BA) diplomával tánc, antropológia esetleg más rokon szakirányon, vagy evvel egyenértékű professzionális gyakorlattal. A képzés nyelve az angol, de a hallgatóknak lehetősége van a francia, norvég és magyar nyelvek megismerésére is a képzés alatt. Az első félév kezdetén minden hallgató részt vesz Norvégiában egy bevezetésen és egy intenzív kurzuson. Ezután a tanév hátralévő részében két csoportba osztva folytatják tanulmányukat a norvégiai és a francia egyetemeken. A harmadik félévet Magyarországon, a negyedik, azaz az utolsó félévet pedig Angliában töltik. A képzést sikeresen teljesítő hallgatók a négy egyetem által közösen kiállított nemzetközi mester (MA) diplomát kapnak. A magyarországi képzéssel párhuzamosan folyik a Choreomundus program, így a magyar hallgatóknak lehetősége van az ide érkező külföldi vendégtanárok kurzusait is látogatni, illetve kapcsolatokat kialakítani a külföldi etnokoreológus hallgatókkal.

Irodalomjegyzék

Bolvári-Takács, Gábor et. al. (2014, szerk.): *Alkotás – befogadás – kritika a táncművészetben, a táncpedagógiában és a táncutatásban. IV. Tánc tudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Főiskolán 2013. november 8-9.* Budapest: Magyar Táncművészeti Főiskola.

Kukár, Barnabás Manó (2012): „A szegedi intenzív kurzusról: táncantropológiai és táncfolklorisztikai intenzív kurzus.”. In: *Folkmagazin*. (1. sz.), 39.

Maácz, László (1954a): „Rendezésre vár a néptánc kutatás helyzete. I.” In: *Táncművészet*. (10. sz.), 319–323.

Maácz, László (1954b): „Rendezésre vár a néptánc kutatás helyzete. Befejező közlemény.” In: *Táncművészet*. (11. sz.), 372–375.

Maácz, László (2006): „Rendezésre vár a néptánc kutatás helyzete.”. In: *Felföldi, László; Karácsony, Zoltán (szerk.): Magyar táncfolklorisztikai gyűjtemény. 2/A.* Budapest: Gondolat-Európai Folklor Intézet, 28–38.



Beszámoló az MTA Tánc tudományi Munkabizottsága 2015. évi működéséről

I. A munkabizottság összetételének alakulása

Az általános akadémiai tisztújítás keretében az MTA I. Osztálya 2014. december 8-án határozott az MTA Néprajztudományi Bizottsága 2010-ben alapított Tánc tudományi Munkabizottságának újjáalakításáról. Az osztályülés a Tánc tudományi Munkabizottság névsorát a következő húsz rendes taggal hagyta jóvá: Andrásfalvy Bertalan DSc, Barna Gábor DSc, Beke László CSc, Bolvári-Takács Gábor PhD, Felföldi László PhD, Fodor Antal DLA, Fodorné Molnár Márta PhD, Fügedi János PhD, Kavecsánszki Máté PhD, Kővágó Sarolta CSc, Lázár Katalin PhD, Lőrinc Katalin DLA, Mizerák Katalin PhD, Németh András DSc, Ratkó Lujza CSc, Sándor Ildikó PhD, Sirató Ildikó PhD, Tóvay Nagy Péter PhD, Varga Sándor PhD, Vitányi Iván DSc.

A testület 2015. január 7-én tartotta alakuló ülését, amelyet Borsos Balázs DSc, a Néprajztudományi Bizottság elnöke vezetett. Itt meg-, illetve újraválasztották a tisztségviselőket: Andrásfalvy Bertalan elnök, Felföldi László alelnök, Bolvári-Takács Gábor titkár.

Az alakuló ülésen azon korábbi rendes tagokat, akik a munkabizottság újjáalakítása során a rendes tagok közé nem kerültek be, valamint a korábbi állandó meghívott tagokat a munkabizottság állandó meghívott tagnak kérte fel. A munkabizottság állandó meghívott tagjai a 2015. január 7-ei ülésen hozott határozat szerint: Angelus Iván PhD, Bernáth László PhD, Bólya Annamária, Dóka Krisztina PhD, Fenyves Márk, Forgács D. Péter PhD, Gaál Marianna, Gál Eszter, Gelenczey-Mihály Alirán PhD, Halász Tamás, Karácsony Zoltán, Kazinczy Eszter, Kovács Gábor PhD, Kovács Henrik, Kővágó Zsuzsa, Lévai Péter, Macher Szilárd DLA, Major Rita, Mihályi Gábor, Ónodi Béla, Simon Krisztián, Szakály György, Széll Rita, Szűdy Eszter, Török Jolán, Vincze Gabriella PhD, Zsámboki Marcell.

Az év során felkért további állandó meghívottak: Balatoni Katalin, Várszegi Tibor PhD.

II. A munkabizottság ülései

1. (alakuló) ülés: 2015. január 7. MTA Néprajztudományi Intézete Könyvtára, Budapest

Borsos Balázs DSc, az MTA Néprajztudományi Bizottságának elnöke ismertette az MTA I. Osztályának 2014. december 8-ai határozatát a Tánc tudományi Munkabizottság rendes tagjainak kijelöléséről a következő akadémiai ciklusra. Ezután sor került a Munkabizottság tisztségviselőinek megválasztására. A megalakult testület elfogadta a 2014. évi beszámolót és a 2015. évi munkatervet. Az ülés végén Bolvári-Takács Gábor tájékoztatta a jelenlevőket a legutóbbi ülés óra lezajlott tánc tudományi témájú rendezvényekről: 2014. november 18: Tudományos ülés a Bihari János Táncgyűttes 60 éves fennállására; december 10: Az intézményes tánc kutatás kezdetei. 3. kerekasztal beszélgetés az MTA BTK Zenetudományi Intézetében; december 15. Dienes Gedeon Emlékülés a FSZEK Zenei Gyűjteményében. Felföldi László beszámolt szentpéteryári tanulmányútjáról.